

Hankinta- ja tilaajavastuusääntelyn rooli kestävien työehtojen turvaamisessa

Apulaisprofessori Satu Pyöriä
tutkijat Tiia Kekola, Ville-Aleksi Valli, Niklas Mäkinen
yliopistonlehtori Pasi Pyöriä (@tuni.fi)
Työelämän tutkimuskeskus WRC, Tampereen yliopisto

Hankinta-Suomen webinaari: Tuoreita näkökulmia
hankintatutkimuksesta

Hanke: Kilpailutetut palvelut ja työn laatu, 2024–2026

- Tutkimme teknisten, hallinnollisten ja kiinteistöhuoltopalveluiden hankinta-/kilpailutusprosesseja ja työn laatua tilaajien, tuottajien ja henkilöstön näkökulmista.
- Aineistona 36 johtajan, asiantuntijan ja työntekijän haastattelut tilaaja- ja tuottajaorganisaatioista sekä työntekijäliitoista. Lisäksi Tilastokeskuksen työolotutkimus sekä Tilastokeskuksen yritys- ja työntekijärekisterit.
- Tutkimuksella tuotetaan uutta tietoa palveluhankinnoista **henkilöstön työn laadun kannalta**.
- Tutkimuksen toteuttaa Tampereen yliopiston Työelämän tutkimuskeskus (WRC).
- Hanke on Työsuojelurahaston rahoittama.

Työsuojelurahasto
Arbetarskyddsfonden
The Finnish Work Environment Fund

Kilpailutetut palvelut ja työn laatu -tutkimushankkeen julkaisuseminaari 12.6.2026 klo 9.30–11.30 Nokia Arena Tampere, Paidia & Yle Areena

- *Ostettua ja myytyä työtä – mitä tarkoittaa työntekijöiden työn laadun kannalta?* Hanketutkijat, Työelämän tutkimuskeskus (WRC), Tampereen yliopisto
- *Siivoustoimialan arkea pääkaupunkiseudulla*, Kai Fagerlund, toimitusjohtaja, Moneks-Siivous
- *Työnteon ehdot ja olot kilpaillulla taloushallintoalalla*, Minea Pyykönen, palvelusektorin ja julkisen sektorin johtaja, Ammattiliitto PRO
- *Julkisen hankintayksikön näkökulma*, Anniina Tirronen, hankintajohtaja, Pirkanmaan hyvinvointialue
- *Millä ehdoin työtä voi tilata? Kommentti hankinta- ja työehtosäntelyn asettamista oikeudellisista reunaehdoista*, Niklas Bruun, emeritus professori, Helsingin yliopisto
- *Työelämän tulee olla turvallista, terveellistä ja reilua” – työsuojeluviranomaisen näkökulma*, Päivi Laakso, päällikkö, Lupa- ja valvontavirasto
- Paneeli: Miten saattaa sääntely ja hankintakäytännöt työntekijöiden työoloja kehittäviksi ja reiluiksi?
- Ilmoittaudu tapahtumaan täältä [Kilpailutetut palvelut ja työn laatu -tutkimushankkeen loppuseminaari 12.6.2026 – Täytä lomake.](#)

Työn laadun ulottuvuudet

Työn sisäinen laatu: taidot,
autonomia ja sosiaalinen tuki

Terveys ja turvallisuus

Työn ja muun elämän tasapaino
(työajan pituus, aikataulutus,
intensiteetti)

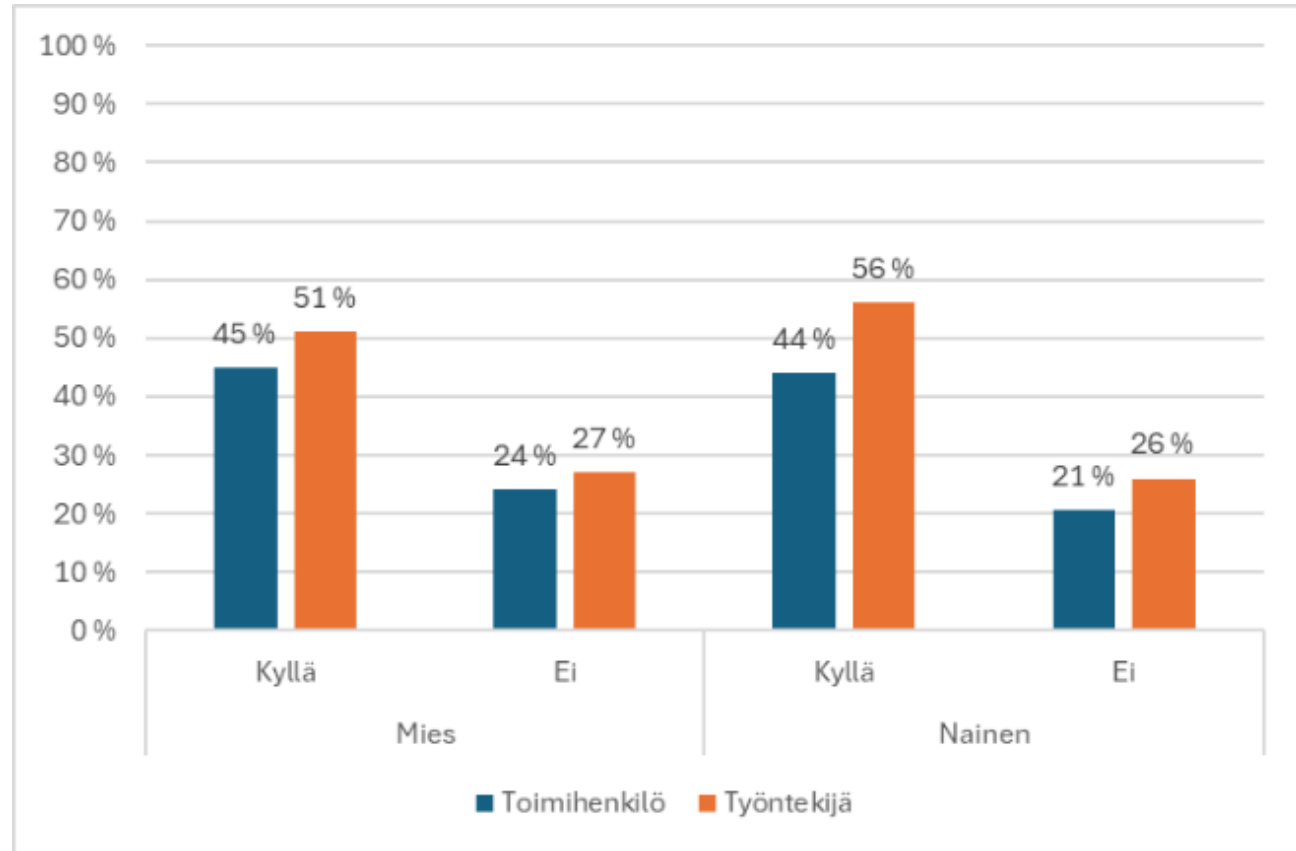
Työsuhteen vakaus ja
kehitysmahdollisuudet

Palkan oikeudenmukaisuus

Job Quality Index (JQI), ks. Muñoz de Bustillo et al. (2022); Eurofoundin soveltava seitsenosainen mittaristo ks. [European Working Conditions Survey 2024: Overview report | Eurofound](#), s. 49–51

Työtehtävät osin tai kokonaan kilpailuttamisen kohteena n. 14 prosentilla palkansaajista v. 2023, Tilastokeskuksen työolotutkimuksessa

- 14 prosenttia vastaa n. 320 000–350 000 suomalaispalkansaajaa
- Julkishankintojen volyymi 50 mrd euroa vuodessa pelkästään Suomessa; osana tätä palvelutyö (muut hankinnan tyypit: tavarahankinnat, urakat).

"Omat työtehtävät säännöllisesti kilpailuttamisen kohteena" (kyllä/ei) sen mukaan, kohdistuuko työhön irtisanomisen, lomautuksen tai työttömyyden uhka, sosioekonomisen aseman ja sukupuolen mukaan (%), vuodet 2018 ja 2023 yhteensä, työolotutkimus

Julkisten hankintojen sääntely

- Kansainvälinen sääntely: ILO:n yleissopimus (ks. Bruun 2025), EU:n hankintadirektiivi
- Suomi: Hankintalaki, Tilaajavastuulaki
- Suosituksia ja muotoiluja sosiaalisten näkökohtien huomioinnista: EU, Hankinta-Suomi, Kriteeripankki
- Työehtojen sääntely: työehtosopimukset ja työlainsäädäntö, erit. työsuojelulainsäädäntö.
  - Hankinnat edellyttävät vaativaa asiantuntemusta, hiljaista tietoa ja tasapainottelua “kahden lainsäädännön”, kilpailuoikeudellisen ja työsuojelullisen välillä.
  - Osa tilaaja-asiantuntijoista vain oletti, että tuottajat noudattavat työehtosopimuksia ja työsuojelulakeja.

ILO:n yleissopimus 94 – Labour Clauses (Public Contracts) Convention, 1949 (No. 94)

- Suomi ratifioinut 1951
- Taattava työntekijälle toimialalla vahvistettu palkka, työajat ja muut työehdot
  - TES:n
  - kansallisten lakien ja asetusten perusteella (artikla 2).
- Jos em. sääntelyä ei ole, taattava lähintä toimialaa vastaavat ehdot.
- Kuitenkin rajaus valtion hankintoihin.

Public procurement -tutkimusta työntekijöiden näkökulmasta kansainvälisesti, niukasti kotimaista

- Hankkiminen vaativaa asiantuntijatyötä – kohteena usein matalapalkkainen palvelutyö ja pelissä koko työntekijöiden (työ)elämä (ks. Eskelinen et al. 2019)
- Lakiin perustuvat palvelut muodostavat "houkuttelevan ja vakaan investointiympäristön" voittoa tavoitteleville toimijoille (Svallfors & Tyllström, 2019).
  - Yritystoimijoiden strateginen lobbaus "julkinen palvelutuotanto tehotonta" (Svallfors & Tyllström, 2019).
- Vähitellen muodostuu "polkuriippuvuuksia", kun tuottajayritysten valta "institutionalisoituu", julkisen vallan regulointimahdollisuudet tuotantoon heikkenevät (Busemeyer & Thelen, 2020), julkinen, asiakkaiden ja työntekijöiden mielipide muuttuu (Svallfors & Tyllström, 2019) ja paluu julkiseen omaan tuotantoon voi olla vaikeaa.
- Onko julkisen palvelun tehtävä tuottaa markkinoita yrityksille – vai turvata kansalaisia markkinoiden riskeiltä (Busemeyer & Thelen, 2020)?
- Julkisen sektorin työehtosopimukset ovat palvelualoilla usein parempia kuin yksityisten alojen, ja työolot parempia. Toisin sanoen työn teettäminen suoraan julkisen sektorin työnä tulee aina olla myös "paletissa".

Ei riittäviä poissulkuperusteita

- "Kerran julkiset hankinnat pääs Aku Ankkaan, [...] et **Karhukopla voitti tarjouskilpailun**. Hankintalain nää **avoimuuden ja tasapuolisen syrjimättömän kohtelun periaatteet** on sellaset, että kuka tahansa voi jättää tarjouksen. Ja se on väylä päästä, tulla **sellasia toimijoita markkinoille, jotka ei ehkä yksityisessä markkinassa jopa pääsis niin helposti.**" *Julkinen tilaaja*
- "Just yhdessä rakennuskisassa [...] epäilytti hirveesti, pyyettiin avaamaan kamera, ni se oli semmonen koppi, missä savu leijaa ja semmonen harvahammasukko veti kessua ja vierellä oli semmonen ukko, joka oli tatuoitu joka suuntaan asti [...]. Ni siin oli sit aa, okei, että nyt ollaan ihan jännässä maailmassa. [...] Ja sit sun pitäs luottaa papereihin. Tai sit niiltä kysytään ESPD-lomakkeessa, et oletko terroristi. Ja sitte terroristi tietenki vastaa, että olen [naurahtaa]. Et se **juridiikka tavallaan, yritetty hoitaa asioita, mut niil ei tosias-, sä et voi luottaa siihen, että oikeesti se on hoidettu.**" *Julkinen tilaaja*
- **Vasta rikostuomiot muodostavat poissulkuperusteita, mutta "Lainvoimaisen tuomion saamisessa kestää ikuisuus."**
- **Ongelma: koetuksella on viime kädessä työntekijän tasapuolinen ja syrjimätön kohtelu.**

Sääntelyn hengen vastaista työvoiman käyttöä

"Hankintalaki se, mikä kans haastaa, et meillähän ei oikeen oo mitään mahollisuutta siihen työsuhteen muotoon liittyen asettaa oikeen mitään vaatimuksia, ellei sitä nyt sitte jotenkin todella selkeesti saada kytkettyä siie hankinnan kohteeseen ja sitä kautta ollaan sitte ongelmassa, jos siihen puututaa. [...] Ja tän kanssa ollaan nyt paljon me organisaationa kipuiltu, kun tää **kevytyrittäjäjyys** on tullu nyt yhä enenevissä määrin näille palvelualoille, ehkä jopa sellasille aloille, missä niitä nyt ei tyypillisesti oo aiemmin siihen törmätty."

Alan yleissitova tes ei estä tilanteita, joissa "tuottaja tai alihankkija ovat velvollisia noudattamaan tes:ä, mutta eivät tee näin" (Bruun 2025, 16).

Viimeistään alihankkijat teettävät työtä muuna kuin palkkatyösuhteisena työnä

"Sama on alihankintaa, [...] et ihan ne kriittisimmät tehtävät voidaan edellyttää, et ne tuottaa tää pääasiallinen sopimuskumppani, mutta **alihankinta on periaatteessa hankintalain ja oikeuskäytännön näkökulmasta aina pakko mahdollistaa.**" *Tilaaaja-asiantuntija*

Kuitenkin: "Alihankinnat siivousalalla ovat suora väylä työperäiseen hyväksikäyttöön" ja mahdollistavat tälle kukkivan maaperän". *Johtaja, siivouspalveluyritys*

Kevytyrittäjän riitautettava oma asemansa?

- "Palveluntuottajan toimesta katsottu, että he [kevytyrittäjät] ei ole työntekijöitä. [...] Ku me ei voida tähän puuttua, vaan [...] nimenomaa työntekijöitten lähtee siitä haastaa [...] että **se kevytyrittäjä riitauttais sen asian** ja veis sen eteenpäi ja kertos, et ei hän ole oikeesti kevytyrittäjä, hän on tosiasiallisest työsuhteessa tähän työnantajaan. [...] Pitäs lähtee sieltä sitte työntekijäpinnasta, **että siihen saatas se tuomio**, jollon sitte tosiaan oikeus ilmottaa, että kyllä vaan, että kyse on siitä, että heidän pitäs olla työsuhteessa, eikä heitä voida käyttää tämmösenä kevytyrittäjinä."

Julkinen tilaaja

- **Liittojen kanneoikeus puuttuu, Heuni**

”Yt:t” työvoiman käytön muotona

- ”Alalla on opittu yt-neuvottelulogiikka tai mekaniikka, että kun näyttää ettei kohde jatku niin tulee yt:t. Sitä on opittu käyttämään välineenä työvoiman tasaamiseen.” *Siivouksen lähiesihenkilö / luottamushenkilö*
- ”Työsuhteet eivät ole määräaikaaisia, asiakassopimukset ovat määräaikaaisia. Jos asiakas sanoo sopimuksen irti, meillä aloitetaan muutosneuvottelut ja voidaan irtisanoa kohteessa työskentelevä työntekijä.” *Siivouksen lähiesihenkilö / luottamushenkilö*
- **Yt:t ovat toki laillisia, mutta .. ?**

Sektorierot voivat olla suuria

- "IT-palvelui[ssa] kilpaillaan työvoimasta, [...] on työvoimapulaa. [...] Ollakseen kilpailukykyisiä, heidän täytyy olla [...] moderneja suhteessa työntekijöihin ja tämmösiin työelämän joustoihin ja etuihin, mitä sillä alalla on. [...] tavallaan **sisäänleivottuna** [...] **työntekijälähtöisyys**." *Julkinen tilaaja*
- Vs. Siivous: "Niin se täl alal on ollu aina, et tää on ollu niin jotenki aliarvostettuu. [...] On ollu tosi paljo muissa yrityksissä, työntekijöitä on käytetty hyväks, palkat on siel minimitasolla, koulutusta ei oo vaadittu, nii tää ala on jotenki jääny semmoseen kuoppaan." *Lähiesihenkilö*

Maahanmuuttajatyövoima

- ”Kaksilla työsopimuksilla pelaaminen”:
  - työnantaja esittää Migrille työsopimuksen, jossa työluvan edellyttämät tunnit
    - > työ lupa myönnetään
    - > työntekijän työsopimuksessa voi olla jotain muuta
  - > työntekijä voi työskennellä vain tietyllä toimialalla (saatavuusharkinta)
  - > työntekijän täytettävä tulorajat.
- **Aiempi tutkimus (Heuni) ja tämä hanke osoittaa tarvetta työlupaa Suomesta hakevien perustavanlaatuiselle tiedottamiselle**
  - 1) työntekijän oikeuksista ja velvollisuuksista,**
  - 2) toimialaa edustavista liitoista ja paikallisista luottamushenkilöistä.**
    - **Velvoite työnantajille, Migrille, työsuojelulle?**
    - **Tilaaajat voisivat jatkossa edellyttää tuottajilta työntekijäyhdys henkilön nimeämistä ja keskustella työvoiman käytöstä yrityksessä. Tulisiko työsopimukset pyytää näkyville?**

Työvoiman käyttömuotojen levähtämisestä seuraa kokonaisten toimialojen liian alhainen työn hinta

"Hankintalakiha velvottaa meitä myös tarkastamaa liian alhasta hintaa [...] mut esimerkiks tässä oli nyt se ongelma, että **kun kaikki muutki käytti kevytyrittäjyyttä, nii se ei mitenkään erottunu sieltä, se oli ihan, tavallaan markkinahinnalla tuottavat sitä palvelua**, nii meil ei oo sit oikeen sitä kautta siihen keinoo myöskään puuttua, et se ei... sitä ei voida katsoa liian alhaseksi hinnaksi." *Julkinen tilaaja*

Kilpailulle alalle muodostuu uusi kestämatön minimi"markkinahinta", jossa "alin" hinta ei enää muodosta poissulkuperustetta.

Vrt. hallitusohjelman hankintalakireformin perusteluina "toimivat markkinat" – kestämatön hintakilpailu > työntekijöiden ansiokehitys?

Säätely ei riittävää, tällä hetkellä tilaaja- asiantuntijuus erittäin tärkeää

- Työsuojeluviranomainen valvoo vain työsuhteista työtä.
- Suomessa ei voi saada ”työnantajatoimimiskieltoa”,
ks. Työsuojeluviranomaisen webinaari [Riistotyö Suomessa –
muuttuuko mikään? 17.3.2026](#)

Hankintalain muutosehdotus: 98 § muotoilu sovellettavaksi kaikkeen hankintojen alaiseen työhön

Hankintalaki 98 §

Valtion keskushallintoviranomaisen ja tarjouskilpailun voittaneen tarjoajan väliseen hankintasopimukseen on otettava ehto, jonka mukaan **Suomessa toteutettavassa hankintasopimukseen sisältyvässä työssä on noudatettava vähintään niitä työsuhteen vähimmäisehtoja, joita Suomen lain ja työehtosopimusmääräysten mukaan on noudatettava samanlaatuisessa työssä.**

Työnantajien ja työntekijöiden järjestäytymisen merkitys korostuu, kun paikallinen sopiminen mahdollisesti lisääntyy

- Paikallista sopimista on vähintään kahta laatua:
  - Järjestäytyneitä:
    - Järjestäytyneissä yrityksissä sovellettavia alan yleissitovan tes:n mukaisia paikallisia sopimuksia
    - Yrityskohtaisia työehtosopimuksia, joissa on mukana työnantajaliitto ja työntekijäliitto.
  - Järjestäytymättömiä: alan yleissitovan tes:n mukaisia paikallisia sopimuksia voivat jatkossa soveltaa myös työpaikat, joiden työnantaja ei ole järjestäytynyt työnantajaliittoon.
- Riski, että enenevä osa tarjouksia jättävistä tuottajista ei ole järjestäytyneitä ja siten työnantajaliittojen asiantuntijatuen piirissä.
- Riski, että tuottajat kieltäytyvät neuvotteluista liittojen kanssa tai haluavat estää työntekijöitä kuulumasta työntekijäliittoihin (Bruun 2025, 17).

”Social & labour clauses” eli työehtolausekkeiden merkitys hankintailmoituksissa korostuu

- **"The fundamental ILO conventions should always be respected in the context of public procurement [...]** it could be made clear that it is mandatory to include respect of the right to collective bargaining and of the right to organise:
  - In the contract notice
  - and as obligatory performance conditions", incl. "explicit requirements regarding equality or equal pay." (Bruun 2025, 23–24).
- **Hankinnoissa ei voi edellyttää, että tuottaja on järjestäytynyt työnantajaliittoon, mutta voi edellyttää, että noudatetaan ehtoja, jotka alan yleissitovan työehtosopimuksen mukaisia**
- **Mikäli tuottaja noudattaa parempaa työehtosopimusta tai on sitoutunut esimerkiksi siivousalan Joutsenmerkin ehtoihin, tämä kannattaisi huomioida laatupisteissä**
- **Jos maassa/alalla ei ole kollektiivista sopimusta, hankinnassa tulisi varmistaa, että järjestäytyneet yritykset eivät ole kilpailutuksissa heikommassa asemassa (=työvoiman käyttö maksaa enemmän).**
- **Työvoiman käyttöehdot tärkeitä yritysten tasapuolisten ja reilujen kilpailuedellytysten kannalta.**

Alihankintaketjujen rajoittaminen?

- “Ylläpitosiivouksessa ei pitäisi olla mitään pakkoja käyttää alihankintaa. Jos palvelu tuotettaisiin omalla henkilöstöllä, tämä ennaltaehkäisisi työn alihinnoittelua.” *Johtaja, siivouspalveluyritys*
- ”Tällä hetkellä kiinteistöpalvelualalla ei ole työehtosopimusmääräyksiä esimerkiksi hankinta-asioihin tai mahdollisiin just alihankintaketjutuksiin tai niiden valvomiseen. Esimerkiksi liiton työntekijällä olis oikeus työpaikalla vieraillessaan nähdä se alihankintaketju ja kuka siellä on se vastaava ja vastuullinen ja mitenkä se ketju ja porras muodostuu. [...] Rakennuspuolella on.” *Työntekijäliiton edustaja*

Tilaajavastuulain muutostarpeet

Tilaajalla on tilaajavastuulain 5 § mukainen selvitysvelvollisuus vuokratyöntekijöiden ja alihankintasopimusten käytöstä ja näitä tuottavien yritysten kuulumisesta ennakkoperintä-, työnantaja- ja arvonnisäverovelvollisten rekisteriin sekä työhön sovellettavasta työehtosopimuksesta tai keskeisistä työehdoista, työntekijöiden eläkevakuuttamisesta ja työterveyshuollon järjestämisestä.

Rakennusala koskevaa tarkentavaa sääntelyä tuottajan velvollisuudesta tuntea tilaussopimuksilla työssä olevan koko alihankintaketjun toimijat ja varmistaa, että työntekijät ovat tarvittavien vakuutusten kattamia (vrt. Tilaajavastuulaki 2 §, 5 a §)

- tulisi laajentaa koskemaan kaikkia aloja.
- Tulisi laajentaa työsuhteisen työvoiman käyttömuotojen määrittelyä: vuokratyön ohella käytetään osa-/määräaika-/nollatuntisopimus-/runkosopimus-/itsensätyöllistäjätyövoimaa

Työperäisen hyväksikäytön riskien hallinta

- Hankinta-Suomi on julkaissut [vastuullisuuden vähimmäisvelvoitteet](#) – tulisiko soveltaa aina, kun hankitaan työtä?
- *Kriteeripankki*, ks. [Alihankinnan ketjutuksen rajoittaminen ja sen läpinäkyvyyden lisääminen työperäisen hyväksikäytön riskien hillitsemiseksi | Kriteeripankki](#)
- [Report Series № 98a: Työperäinen hyväksikäyttö ja julkiset hankinnat. Opas riskien huomioimiseen Suomessa | Heuni](#)
- [Valvontamalli työperäisen hyväksikäytön ehkäisemiseksi -opas | Heuni](#)

Sosiaalisten näkökohtien kehittäminen: Työntekijöiden työn laadun seuranta ja kehittämiseen sitoutuminen

- Tuottajilta voi edellyttää sitoutumista säännölliseen henkilöstön työhyvinvoinnin mittaamiseen
- Tuottajat voisivat sitoutua henkilöstön työn laadun mittaamiseen seurantamittauksin palvelusopimusten aikana. Henkilöstökyselyjen tulosten arviointi osana sopimusseurantaa yhteistyössä tilaajan kanssa.
- Tärkeää, koska varsinkin isot monialayritykset pyrkivät omien laatukriteeristöjensä käyttöön hankinnoissa, mikä muodostaa niille itselleen kilpailuedun (Svallfors & Tyllström, 2019).

Kehittämisehdotus: Euroopan elin- ja työolojen kehittämissäätiö Eurofoundin moniulotteisen työn laadun (job quality) mittariston hyödyntäminen julkishankinnoissa, säännölliset tuottajan henkilöstökyselyt ja niiden seuranta.

Kriteeripankkiin työhyvinvointikriteeri kaikille aloille (Vastuullisuustavoite: Työllistäminen, ihmisoikeudet ja oikeudenmukaiset työolot).

Sosiaalisten näkökohtien kehittäminen: Henkilöstön koulutus laatukriteerinä

- ”Millainen koulutussuunnitelma henkilöstölle on? Millä tavalla heidän ammatillista osaamista systemaattisesti kehitetään? [...] suuret sote-alan toimijat voi sanoa, että ei me tarjota muille kuin sote-ammattihenkilöille täydennyskoulutusta. [...] puhutaan oikeastaan työn kannalta välttämättömistä ja lakisääteisistä asioista, joiden pitäisi toteutua.” *Ammattiliiton sopimusasiiantuntija*
- Hankintalain 59 § (”Tekninen suorituskyky ja ammatillinen pätevyys”) mukaan
  - ”[h]ankintayksikkö voi pyytää ehdokasta ja tarjoajaa osoittamaan teknisen suorituskykynsä ja ammatillisen pätevyytensä [...]” erilaisin asiakirjoin
- Hankintalain 86 § mukaan
  - ”[h]ankintayksikkö voi asettaa vaatimuksia, joilla varmistetaan, että ehdokkailla ja tarjoajilla on tarvittavat henkilöstö- ja tekniset voimavarat ja kokemusta hankintasopimuksen toteuttamiseksi hankintayksikön edellyttämällä tasolla”.

”Bait and switch” -ongelma: kilpailutusasiakirjoihin nimetään koulutettu henkilöstö, joka kuitenkin vaihdetaan osaamistasoltaan heikompiin työntekijöihin, kun sopimusta aletaan toteuttaa. Bait and switch on Maailmanpankin (2019, 3) mukaan yksi kilpailutukseen liittyvän petoksen ja korruption tunnusmerkeistä. Valvonnassa tulee siksi huolehtia, että palvelua todella toteuttaa henkilöstö, jolla on sopimuksessa luvattu osaamis- ja koulutustaso.

Kehittämis ehdotus: Hankintailmoituksissa ja palvelusopimuksissa **henkilöstön koulutustasoa** ja **koulutussuunnitelmaa** koskevat kriteerit riittävälle määrälle työntekijöitä palvelusopimuksen toteuttamisen turvaamiseksi.

Sosiaalisten näkökohtien kehittäminen: Työntekijäyhdyshenkilön nimeäminen

Työntekijäyhdyshenkilön
nimeäminen tuottajan puolelta
voisi edistää työehtojen ja
työsuojelusäädösten
noudattamista, työntekijöiden
järjestäytymisoikeuksien
kunnioittamista ja helpottaa
sopimusten valvontaa.

Kehittämiss ehdotus: Tuottajayritykset ilmoittaisivat tilaajalle henkilöstöä edustavan yhdyshenkilön. Tämä yhdyshenkilö olisi mukana kaikissa sopimusvaiheissa markkinavuoropuhelusta tarjoukseen, sopimuksen tekemiseen ja valvontaan. Yhdyshenkilön tulisi olla tilaajan tavoitettavissa.

Yhdyshenkilön tulisi olla ensisijaisesti luottamushenkilö tai mahdollisesti työsuojeluvaltuutettu. Luottamusvaltuutetut eivät ole työehtosopimusinstituution ”suojaamia”.

Koonti nykyisen sääntelyn ongelmista

- Tarvitaan eri tasojen keinoja tukea reiluja työehtoja tarjoavien yritysten osallistumista
- Miten estää ei-toivotut toimijat? Poissulkeminen edellyttää tuomioita.
- Liian alhainen markkinahinta riskitoimialoilla, mutta ongelmallisia toimipaikkoja voi olla kaikilla aloilla.
- Tilaajavastuulaki mainitsee eksplisiittisesti eri työvoiman käyttömuodoista vain vuokratyön. Työtä teetetään kuitenkin:
  - yleisesti erilaisilla palkkatyösuhteilla (osa-aika, määräaika, nollatunti, runkosopimus, vuokra)
  - itsensä työllistäjien työnä – jopa kevytyrittäjillä.
- Tilaajavastuulaki sääntelee erikseen vain rakennusalaan. Tulisiko laajentaa kaikille aloille?
- Työehtojen määrittely tilaajien puolelta erittäin tärkeää, ks. Social clauses tai varmistaa työehtosopimusehtojen käyttö (vrt. Bruun 2025)

Pohjoismaissa työpolitiikan pitkäaikaisena tavoitteena ollut korkea työn laatu? Julkishankinnoilla ei tähdätä korkeaan työn laatuun vaan edistetään kilpailullisia näkökohtia

- Suomalaisen työelämän laatua kehitetty ohjelmallisesti vuosikymmenten ajan – hallitusohjelmat, parhaillaankin käynnissä TYÖ2030.
  - Työn arjen laatua ei voi priorisoida hankinnoissa. Seurauksena työn laadun ohjaamisen "eroosio" ja hankinnan kohteena olevan työntekijän altistuminen jälleen työmarkkinoiden riskeille uudella tavalla.
- Ulkomaisen, haavoittuvan työvoiman osuus palvelutyössä kasvaa
  - Väärinkäytökset, niiden ehkäisy vaikeaa (HEUNI 2024).
- Palvelujen ostaja ei voi ulkoistaa työnantajavastuuta; vaadittava samoja menettelyjä ja yhteiskuntavastuuta joita vaatii itseltään työnantajana (PAM 2012).

Yleissitovien työehtosopimusten oloissa (Bruun 2025, 16)

- Tarvitaan
  - sosiaalisia lausekkeita
    - Use of ID cards, documentation of subcontractors, commitments to set up compliance with social partners and labour inspectorates, prohibition of payments in cash
  - pakollisia poissulkuperusteita.

Asenteet hankintojen sosiaalisia lausekkeitä kohtaan muutoksessa - "in support of common societal goals" (Barnard 2017)

- Brittiläinen paikallisviranomaisena alkoi edellyttää kaikilta tuottajilta:
  - UK:n "living wage" maksamista, ml. alle 25-v.
  - Riittävän henkilöstömäärän turvaamista, henkilöstön identiteetin saattamista tilaajan tietoon, henkilöstön koulutusvelvollisuutta (osuus, työnantajakoulutus)
  - Että nollatuntisopimuksia ei käytetä
  - Että työlainsäädäntöä noudatetaan sekä tuottajan että alihankkijan sopimuksissa mitä tulee palkallisen lomaan ja työturvallisuuteen.
  - Että tuottajalla ei ole verorikkomuksia tai sosiaaliturvamaksujen laiminlyöntejä
  - Että yli 50-vuotiaista ja etnisiin vähemmistöihin kuuluvien korkeammasta osuudesta saa lisäpisteitä; uusista rekryistä väh. 10 % yli 50-vuotiaita
  - Lisäpisteitä myös tuottajille, jotka tunnistavat ammattiliitot (mikä tukee työntekijöiden terveyttä ja turvallisuutta)
  - Että missään tuotteissa, joita tuottaja ostaa, ei ole käytetty lapsityövoimaa.
- Suurin osa sopimuksen "kannustimia", osa suoraan lainsäädäntöön kytkeytyviä, osa lain minimin ylittäviä (esim. UK Living wage), osa 'lisä'edellytyksiä.

Liitot ja julkishankinnat (Barnard 2017)

- Valmisteluvaihe:

- Markkinavuoropuhelu on liitoille mahdollisuus tarkistaa, miten "social value" muotoillaan hankintailmoituksessa.

- Technical Specification Stage:

- Työehtosopimustason tarkentaminen siitä, mitä tarkoitus tuottaa, "characteristics of a works, service or supple' & minimum specifications, esim. työturvallisuuteen, vähemmistöryhmien rekrytointiin liittyen

- Valintavaihe:

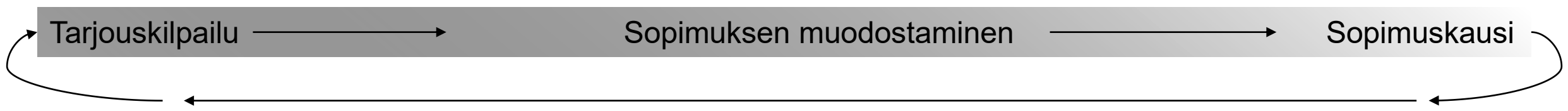
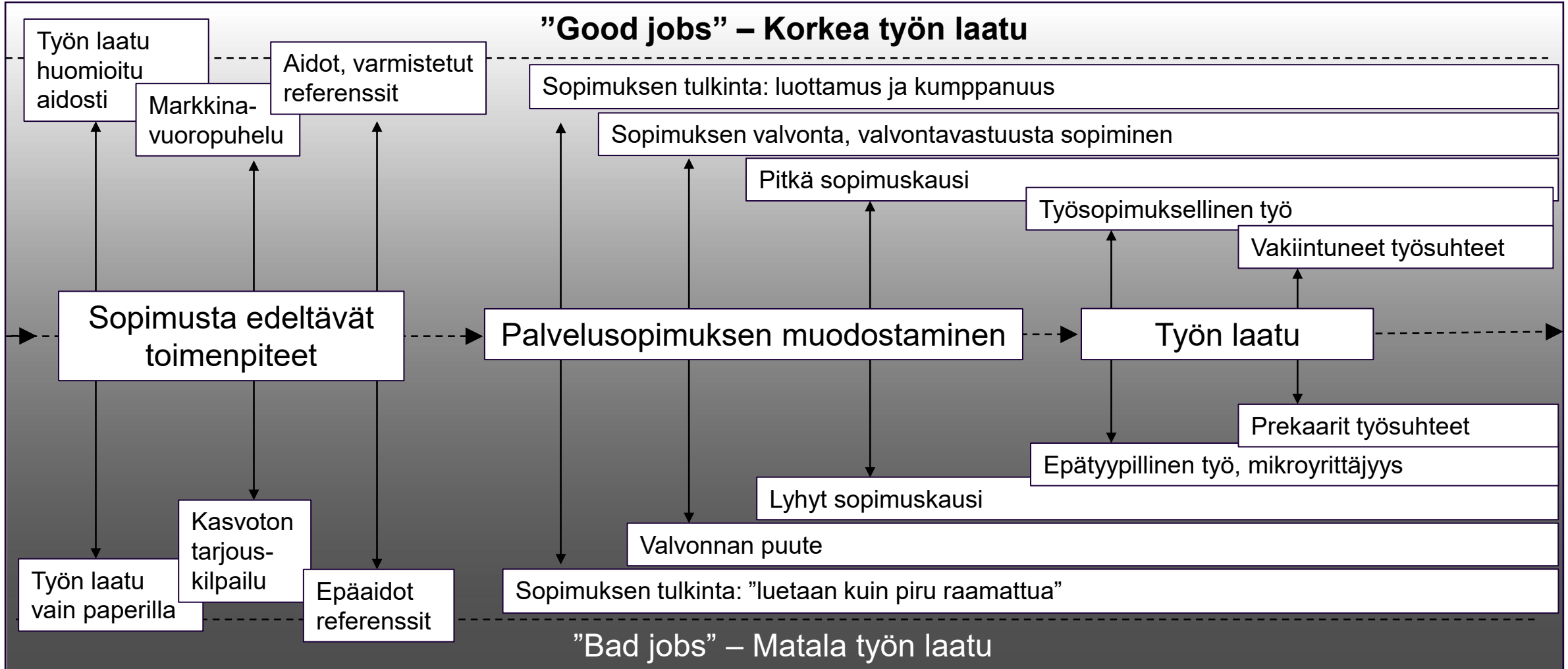
- Sosiaalisten näkökohtien täyttämisen arviointi, työolojen kohdalla esim. tuottajan henkilöstön koulutus, haavoittuvien työmarkkinaryhmien inkluusio, ulossulkuperusteiden arviointi

- Tuotantovaihe:

- Sosiaalisten näkökohtien täyttämisen arviointi: työntekijöiden koulutus, terveys ja turvallisuus, inkluusio, alihankittujen palveluiden valvonta: alihankkijan edustajien yhteystiedot työehto-osapuolille

Keskustelua

Valtion tukema markkinoistuminen yhdessä tavoitteelliseen pyrkimykseen pienentää työvoimakustannuksia kytkeytyvät lisääntyvään sosiaaliturvan tarpeeseen työssäkäynnin aikana, työssäkäyvien köyhyyden kasvuun sekä tätä myötä syventävät työmarkkinoiden eriarvoisuutta ja vastakkainasettelua (O'Connor 2017; sit. Béland & Mandelkern 2024).

Niklas Bruun (2025) *Promoting collective bargaining in public procurement: social clauses and the way forward.* Brussels: ETUI.

5.1 Need for clarification

There is a need for clarifications and changes to Directive 2014/24/EU regarding the promotion of collective bargaining and the use of labour clauses in public contracts. The background behind this demand cannot be disputed. Too often, public contracts are awarded only on the basis of the lowest price. Too often, operators that apply a collective agreement are disadvantaged. Too often, companies that do not respect workers and trade union rights, including the right to organise and to collective bargaining, are still awarded public contracts. Too often, contracting authorities do not include in the public procurement process criteria or conditions related to respect for the right to collective bargaining. Too often, progressive contracting authorities that would like to promote collective bargaining through public procurement face legal uncertainty and refrain from taking any risks.

Kirjallisuus

- Barnard C. (2017) To Boldly Go: Social Clauses in Public Procurement, *Industrial Law Journal* 46, 2, 208–244, <https://doi.org/10.1093/indlaw/dww036>
- Béland, D. & Mandelkern, R. (2024) Ideas and the changing relationship between states and markets in social policy: A review essay. *International Journal of Social Welfare*, 34:e12701.
- Bruun N. (2025) Promoting collective bargaining in public procurement. Social clauses and the way forward. Brussels: ETUI.
- Busemeyer, M. R., & Thelen, K. (2020) Institutional sources of business power. *World Politics*, 72(3), 448–480.
- Eskelinen, T. & Ryyänen, S. & Tuomaala, M. (2019) Kilpailutus ja osallisuuden rakenteelliset ehdot siivoojien arjen työelämässä. *Sosiologia* 56(1): 60–78.
- Eurofound (2026) Working conditions and sustainable work. European Working Conditions Survey 2024. Overview report. Luxembourg: Publications Office of the European Union.
- Hankinta-Suomi. 2024. Vaikuttavien julkisten hankintojen ohjelma. Ohjelmakauden 2024-2027 toimenpidesuunnitelma. Julkaistu 6 / 2024. [Vaikuttavien julkisten hankintojen ohjelma Hankinta-Suomi](#) (viitattu 12.9.2025).
- Heuni (2014) Tuulikaapissa on tulijoita: Työperäinen ihmiskauppa ja ulkomaalaisten työntekijöiden hyväksikäyttö ravintola- ja siivouspalvelualueilla. Jokinen, A. & Ollus, N. Helsinki: HEUNI.
- Maailmanpankki (2019) Warning Signs of Fraud and Corruption in Procurement. Washington, D.C.: World Bank Group. <http://documents.worldbank.org/curated/en/223241573576857116>
- Muñoz de Bustillo, R., Fernández-Macías, E. & Antón, J.I. (2022) Quantitative approaches to assess job quality. Teoksessa C. Warhurst & C. Mathieu & R.E. Dwyer (toim.) *The Oxford Handbook of Job Quality*. Oxford: Oxford University Press, 126–149.
- PAM (2012) Osta palvelusi reilusti. PAMfletti kilpailuttamisesta. Helsinki: Palvelualojen ammattiliitto PAM ry, Julkaisuja 4/2012.
- Svallfors, S., & Tyllström, A. (2019) Resilient privatization: The puzzling case of for-profit welfare providers in Sweden. *Socio-Economic Review*, 17(3), 745–765.